

KOMISJONI TALITUSTE TÖÖDOKUMENT

Lisatud dokumendile:

2026. aasta aruanne õigusriigi kohta

Õigusriigi olukord Euroopa Liidus

{COM(2026) 900 final}	- {SWD(2026) 901 final}	- {SWD(2026) 902 final}	-
{SWD(2026) 903 final}	- {SWD(2026) 904 final}	- {SWD(2026) 905 final}	-
{SWD(2026) 907 final}	- {SWD(2026) 908 final}	- {SWD(2026) 909 final}	-
{SWD(2026) 910 final}	- {SWD(2026) 911 final}	- {SWD(2026) 912 final}	-
{SWD(2026) 913 final}	- {SWD(2026) 914 final}	- {SWD(2026) 915 final}	-
{SWD(2026) 916 final}	- {SWD(2026) 917 final}	- {SWD(2026) 918 final}	-
{SWD(2026) 919 final}	- {SWD(2026) 920 final}	- {SWD(2026) 921 final}	-
{SWD(2026) 922 final}	- {SWD(2026) 923 final}	- {SWD(2026) 924 final}	-
{SWD(2026) 925 final}	- {SWD(2026) 926 final}	- {SWD(2026) 927 final}	-
{SWD(2026) 928 final}	- {SWD(2026) 929 final}	- {SWD(2026) 930 final}	-
	{SWD(2026) 931 final}		

LÜHIKOKKUVÕTE

Eesti jätkab oma kohtusüsteemi digitaliseerimisega seotud innovatsiooni, näiteks on digitaalsesse kohtutoimikusse lisatud virtuaalassistent. Vastu on võetud kohtute haldamise nõukoja reform, mille tulemusena säilitatakse reformitud nõukoja puhul eelmise aasta aruandes osutatud struktuur, milles ei võeta arvesse Euroopa standardeid. Kavandatud reform ühendada kõik sama astme kohtud on tagasi võetud. Kohtunike palkade indekseerimine on endiselt külmutatud, samas on see meede vaidlustatud ja kohtumenetlused veel pooleli. Endiselt on probleemiks kohtute suur töökoormus. Kohtud toimivad endiselt tõhusalt, kuigi võib täheldada otsusele jõudmiseks kuluva aja pikenemist. Parlamendile (Riigikogule) on esitatud seaduseelnõud, mille eesmärk on õigusemõistmist veelgi tõhustada. Uue seaduseelnõuga suurendatakse veelgi teatavate tsiviilkohtumenetluste kohtulõive.

Uus korruptsioonivastane strateegiline raamistik peaks valmima 2026. aasta lõpuks. Korruptsioonivastase seaduse põhjalik läbivaatamine on kavas lõpule viia järgmise nelja aasta jooksul. Justiits- ja digiministeeriumile eraldatud lisavahenditega kavandatakse uusi korruptsiooni ennetamise algatusi. Tõhusalt jätkatakse korruptsioonijuhtumite menetlemist. Endiselt on probleeme piiriülese altkäemaksu juhtumite avastamisega ja asjakohaste õigusnormide täitmise tagamisega. Korruptsioonivastase seaduse läbivaatamise raames kaalutakse lobitööd käsitlevate õigusnormide kehtestamist nii valitsusametnike kui ka Riigikogu jaoks. Nõustamiskeskus peaks toetama rikkumisest teatamise normide rakendamist. Riigikogu on erakonnaseaduse muudatused heaks kiitnud. Ametiasutused jälgivad suure korruptsiooniriskiga valdkondi ja kohalikul tasandil tehtud korruptsioonivastaste jõupingutuste esimese hindamise tulemused olid positiivsed.

Audiovisuaalmeedia teenuseid reguleeriv asutus tegutseb endiselt sõltumatult. Eesti avalik-õigusliku ringhäälinguteenuse osutaja eelarvet on taas kord mõjutanud avaliku sektori kulutuste piiramine. Eestis on tagatud meedia omandistruktuuri suur läbipaistvus, kuid tal ei ole ikka veel meediaturul koondumist käsitlevat seadust, samas on turu mitmekesisus endiselt suurim väljakutse. Edusamme on tehtud teabe saamise õiguse rakendamise parandamisel. Ajakirjanike turvalisus on endiselt kõrge ja ajakirjanike ähvardamine vaigistushagidega on vähenenud, samas on olukord veebikeskkonnas halvenemas.

Valitsus valmistab ette konkreetseid samme avaliku konsultatsiooni protsessi parandamiseks. Mõnele sõltumatule asutusele on antud rohkem ülesandeid, täiendavaid vahendeid seejuures eraldamata. Jõustunud on kodanikuühiskonna organisatsioonide strateegilise partnerluse rahastamisprogramm.

SOOVITUSED

Lähtuvalt õigusriigi olukorda käsitlevas 2025. aasta aruandes esitatud soovitustest ja võttes arvesse vaatlusperioodi muid arengusuundi, järeltab komisjon kokkuvõtvalt järgmist:

- tehtud on piiratud edusamme jõupingutuste jätkamisel kohtute haldamise nõukoja reformimiseks. Seetõttu soovitatakse Eestil *võtta meetmeid, et kohandada kohtute haldamise nõukoja koosseisu, võttes arvesse Euroopa standardeid kohtute nõukogude kohta.*

Seoses muude 2025. aasta soovitustega järeltab komisjon, et:

- täielikult on järgitud soovitust jätkata jõupingutusi tagamaks, et teabe saamise õigust rakendatakse järjepidevalt ja tulemuslikult, võttes arvesse ametlikele dokumentidele juurdepääsu Euroopa standardeid, sest avaliku teabe seaduse reformiga parandatakse juurdepääsu avaandmetele ja nende taaskasutamist.

I. KOHTUSÜSTEEM¹

Sõltumatus

Kohtusüsteemi tajutava sõltumatuse tase on Eestis üldsuse hinnangul endiselt keskmine ja praegu ettevõtjate hinnangul kõrge. Üldiselt peab 59 % üldsusest ja 71 % ettevõtjatest kohtute ja kohtunike sõltumatust 2026. aastal võrdlemisi suureks või väga suureks². Üldsuse tajutav kohtusüsteemi sõltumatus püsib 2025. aastaga samal tasemel (59 %) ja on 2022. aastaga (60 %) võrreldes veidi vähenenud. Ettevõtjate seas on tajutava kohtusüsteemi sõltumatuse tase võrreldes 2025. (47 %) ja 2022. aastaga (47 %) märkimisväärselt kasvanud.

Piiratud edusamme on tehtud seoses soovitusena reformida kohtute haldamise nõukoda, võttes arvesse Euroopa standardeid³. Avalike konsultatsioonide järel esitas valitsus 19. märtsil 2026 Riigikogule pärast varasema eelnõu tagasivõtmist uue kohtute seaduse eelnõu. Nagu eelmisel aastal esitatud eelnõus, tehakse ka uues eelnõus ettepanek anda justiits- ja digiministeeriumi asjakohased volitused üle kohtute haldamise nõukojale, muuta nõukoda alaliseks organiks ja muuta selle koosseisu⁴. Seaduseelnõus jäetakse reformitud nõukoja struktuur samaks kui väljatöötamiskavatsuses⁵ ja nähakse ette 11-liikmeline koosseis, kus on viis kolleegide valitud kohtunikku ja vähemalt kaks tegevpoliitikut⁶. See on eelmises aruandes osutatuga sama koosseis, mis tähendab, et selles ei võeta arvesse Euroopa standardeid, milles soovitatakse, et vähemalt pooled nõukogu liikmed peaksid olema nende kolleegide valitud kohtunikud ja et asjaomastes nõukogudes ei oleks hääleõigusega tegevpoliitikuid⁷. 17. juunil 2026 võttis Riigikogu vastu seaduse, milles kohtute nõukogu lõplik koosseis jäi samaks⁸. Arvestades, et vastu võeti reform, milles säilitati kohtute nõukogu puhul sama koosseis kui eelmisel aruandeperioodil, on selle soovitus järgimisel tehtud piiratud edusamme.

¹ Ülevaatega kõigi nelja samba institutsioonilise raamistiku kohta saab tutvuda [siin](#).

² 2026. aasta ELi õigusemõistmise tulemustabel, joonised 48 ja 50, ning 2024. aasta ELi õigusemõistmise tulemustabel, joonised 51 ja 53. Kohtusüsteemi tajutava sõltumatuse tasemeid liigitatakse järgmiselt: väga madal (vähem kui 30 % vastajatest tajub kohtute sõltumatust võrdlemisi suure ja väga suurena), madal (vahemikus 30–39 %), keskmine (vahemikus 40–59 %), kõrge (vahemikus 60–75 %), väga kõrge (üle 75 %).

³ 2025. aasta aruandes õigusriigi kohta soovitati Eestil „jätkata jõupingutusi kohtute haldamise nõukoja reformimiseks, võttes arvesse Euroopa standardeid kohtute haldamise nõukodade kohta“ (2025. aasta aruanne õigusriigi kohta, Eesti, lk 2). 2025. aastal hinnati, et selle soovitus täitmisel on tehtud vähesed edusamme.

⁴ Eesti Vabariigi Valitsus (2026), kirjalik teave, lk 2.

⁵ Väljatöötamiskavatsus on õigusloomeprotsessi esimene etapp.

⁶ Viis kolleegide valitud kohtunikku esimese ja teise astme kohtutest; kaks Riigikogu liiget; üks liige, kes on kas justiits- ja digiminister või valitud esindaja; üks Eesti Advokatuuri valitud liige; üks liige, kes on kas õiguskantsler või valitud esindaja, ning Riigikohtu esimees, kes oleks *ex officio* liige. Eestisse tehtud riigikülastus, justiits- ja digiministeerium, Riigikohus, Eesti Kohtunike Ühing. Veneetsia komisjon on juba selgitanud, et *ex officio* nõukogu liikmeid ei arvata kolleegide valitud kohtunike hulka (vt Veneetsia komisjon (2020), punkt 44, sellele viitab ka Veneetsia komisjon (2023), punkt 47).

⁷ Ministrite komitee (2010), punktid 26–29, milles soovitatakse, et „[v]ähemalt pooled selliste nõukogude liikmetest peaksid olema kohtunikud, kelle on valinud nende kolleegid kohtu kõikidelt tasanditelt, järgides põhimõtet, et kohtunike seas peaks valitsema mitmekesisus.“ Vt ka Euroopa Kohtunike Konsultatiivnõukogu (2021), lk 4, punkti B alapunkt b: „võimalikud liikmed, olenemata sellest, kas nad on kohtunikud või mitte, [---] ei tohiks olla tegevpoliitikud ega täidesaatva või seadusandliku võimu esindajad.“

⁸ Sidusrühmad märkisid, et enne eelnõu Riigikogule saatmist anti neile märkuste esitamiseks lühike tähtaeg, mistõttu nad esitavad oma märkused ja ettepanekud Riigikogule. Eestisse tehtud riigikülastus, Riigikohus ja Eesti Kohtunike Ühing.

Kvaliteet

Kõigi sama astme kohtute ühendamise reform on tagasi võetud ja tehtud on ettepanek luua igas kohtus uus juhtorgan. 19. märtsil 2026 esitatud seaduseelnõus on valitsus loobunud oma kavast ühendada kõik sama astme kohtud üheks riiklikuks üksuseks. See otsus tehti pärast tagasiside saamist kohtunikelt, õigusteadlastelt ja sidusrühmadelt, kes olid seisukohal, et see võib olla vastuolus põhiseadusega, ei aita selgelt kaasa tõhususele ja sellega kaasneb oht, et kohtusüsteem kaugeneb üldsusest⁹. Seaduseelnõus on loobutud ka ideest, et igas kohtus on kohustuslikud erikolleegiumid, ning tehtud on ettepanek kohtunike spetsialiseerumiseks ja lisatud uued sätted kohtu eestseisuse loomiseks igas kohtus. Viimane võtaks kohtu üldkogu volitused üle teatavates küsimustes, nagu tööjaotusplaanid ja kohtu struktuur (näiteks uute kolleegiumide loomine). See koosneks kohtu esimehest, kolleegiumide esimeestest ja nende arvule vastavast arvust kohtunikest, kelle valib kohtu üldkogu¹⁰. Uue organi eesmärk oleks tõhustada otsuste tegemist kohtutes, võttes üle kohtu üldkogu volitusi.

Eesti jätkab oma kohtusüsteemi digitaliseerimisega seotud innovatsiooni, näiteks on digitaalsesse kohtutoimikusse lisatud virtuaalassistent. Justiits- ja digiministeerium lisas 2025. aasta lõpus digitaalsesse kohtutoimikusse virtuaalassistenti. See virtuaalassistent aitab toimiku kasutajatel analüüsida toimiku sisu, koostada kokkuvõtteid ja teha tõlkeid. Peale selle arendab ministeerium praegu edasi kohtu infosüsteemi ja rahvastikuregistri koostalitlusvõimet, et kohtuotsuseid saaks edastada automaatselt¹¹. Kohtusüsteem on endiselt üks digitaliseeritumaid ELis ja innovatsiooniga jätkatakse, kuigi kohtumenetluse läbiviimiseks ja jälgimiseks ning teabe turvaliseks edastamiseks nii kohtusüsteemi sees kui ka sellest väljapoole on juba olemas palju digilahendusi¹².

Kohtunike palkade indekseerimine on endiselt külmutatud, samas on see meede vaidlustatud ja kohtumenetlused pooleli. Nagu on märgitud õigusriigi olukorda käsitlevas 2025. aasta aruandes, on palkade indekseerimise taastamist puudutav seaduse eelnõu tagasi võetud¹³. Indekseerimise külmutamise esialgne seadus vaidlustati halduskohtus, kes otsustas, et kohtunike palkade vähendamine oli seaduslik, ei rikkunud kohtunike sõltumatuse põhimõtet ja oli kooskõlas põhiseadusega. Kohus hoiatas siiski, et kuigi ajutine palgakärbe aastateks 2024–2027 oli lubatav, tuleb säilitada kohtunikuameti väärikus ja seda tuleb ka edaspidi jälgida. Kohtuotsus ei ole lõplik, kuna see on vaidlustatud ringkonnakohtus, ka on meetme põhiseadusele vastavuse menetlemine Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumis veel pooleli¹⁴.

⁹ Eesti Vabariigi Valitsus (2026), kirjalik teave, lk 5.

¹⁰ Eestisse tehtud riigikülastus, justiits- ja digiministeerium.

¹¹ Eesti Vabariigi Valitsus (2026), kirjalik teave, lk 6-7.

¹² 2026. aasta ELi õigusemõistmise tulemustabel, joonised 41–45.

¹³ 2025. aasta aruanne õigusriigi kohta, Eesti, lk 4-5.

¹⁴ Eesti Vabariigi Valitsus (2026), kirjalik teave, lk 6. Vt ka Eesti Kohtunike Ühing (2026), kirjalik teave, lk 10. Eesti Advokatuur (2026), kirjalik teave, lk 12. Euroopa standardite kohaselt peaks kohtunike töötasu vastama nende kutsealale ja ülesannetele ning olema piisav, et kaitsta neid ahvatluste eest, mille eesmärk on mõjutada nende otsuseid. Ministrite komitee (2010), punkt 54; kohtuotsus, Euroopa Kohus, C-64/16, punkt 45; liidetud kohtuasjad C-146/23 ja C-374/23, punktid 62, 71-75. Kui liikmesriik võtab vastu eelarvepiirangu meetmeid, mis kehtivad tema ametnike ja avalike teenistujate kohta, võib ta otsustada neid meetmeid kohaldada ka liikmesriigi kohtunike suhtes. Kuid kohtunike sõltumatuse hoidmiseks on vaja, et nende töötasu oleks alati vastavuses nende täidetavate ülesannete olulisusega.

Endiselt on probleemiks kohtute töökoormus, samal ajal kui vabade ametikohtade täitmiseks on välja kuulutatud konkursid. Nagu on märgitud 2025. aasta aruandes õigusriigi kohta,¹⁵ on kohtunike suur töökoormus murettekitav. Riigikohtu esimehe sõnul seisavad kohtunikud silmitsi suure töökoormusega ning sellega, et üha rohkem kuhjub kohtuasju ja saadakse kaebusi pikkade menetluste kohta. See kõik suurendab stressi ja läbipõlemise ohtu¹⁶. Suurt töökoormust põhjustavad endiselt eelkõige teatavad menetlusnormid¹⁷ ning kasvav kohtuasjade arv ja eelarvekärped¹⁸. Veel ühe probleemina märkisid sidusrühmad, et eelmisel aastal oli täitmata 14 kohtuniku ametikohta,¹⁹ mis moodustab ligikaudu 6 % kõigist kohtunike ametikohtadest riigis. 2026. aasta seisuga on välja kuulutatud konkursid 18 vaba kohtuniku ametikoha täitmiseks. Need on veel pooleli. Lisaks sellele on järgmise viie aasta jooksul 261 kohtunikust 53 kohtunikul õigus pensionile jääda.

Uue seaduseelnõuga suurendatakse veelgi teatavate tsiviilkohtumenetluste kohtulõive.

1. jaanuarist 2026 kahekordistati riigihangete vaidlustamisega seotud riigilõivu, millega sai sellest riigi kõrgeim haldusasjades tasutav lõivumäär²⁰. Eespool nimetatud uue kohtute seaduse eelnõuga suurendatakse kohtulõive viimase kolme aasta jooksul kolmandat korda²¹. See suurendamine, mis mõnel juhul võib ulatuda kuni 50 %ni kehtivast kohtulõivust,²² avaldaks mõju menetlustele tsiviil- ja kaubandusasjades. Praeguse õigusraamistiku kohaselt on igaühel oma asja läbivaatamisel siiski võimalik kohtulõivumäärasid Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumis vaidlustada²³.

Tõhusus

Kohtud toimivad endiselt tõhusalt, kuigi võib täheldada otsusele jõudmiseks kuluva aja pikenemist, sealhulgas tsiviil- ja kaubandusasjades. 2026. aasta ELi õigusemõistmise tulemustabeli kohaselt on menetluste kestus otsusele jõudmiseks kuluva aja järgi 2024. aastal endiselt üks lühemaid ELis²⁴. 2025. aastal oli tsiviilkohtumenetluste keskmine kestus sarnane eelmiste aastatega, kuid kohtuasjade lahendamiseks kuluv aeg järjest pikeneb²⁵. Ka kriminaalasjades jäi menetluse kestus umbes samaks, paranedes siiski veidi²⁶. Esimese astme kohtutes lühenes haldusmenetluse kestus veelgi ja see aitas kaasa tõhususe paranemisele²⁷.

¹⁵ 2025. aasta aruanne õigusriigi kohta, Eesti, lk 5.

¹⁶ Riigikohus (2025), Eestisse tehtud riigikülastus, Eesti Kohtunike Ühing, Riigikohus.

¹⁷ Need puudutavad kaitsja asendamise norme ja norme, millega laiendatakse kohtuliku teabevahetuse võimalusi olukordades, kus süüdistatav ei viibi kohtus.

¹⁸ 2025. aasta aruanne õigusriigi kohta, Eesti, lk 5.

¹⁹ Vt Eesti Kohtunike Ühing (2026), kirjalik teave, lk 10; Eesti Advokatuur (2026), kirjalik teave, lk 12.

²⁰ Eesti Advokatuur (2026), kirjalik teave, lk 12. Sõltuvalt lepingu maksumusest jäävad lõivud vahemikku 1280–2560 eurot. Lõivu suurendamist põhjendati sellega, et vaidlustuskomisjon (ja kohtud) on asjadega üle koormatud.

²¹ Eesti Advokatuur (2026), kirjalik teave, lk 11. Eestisse tehtud riigikülastus, Eesti Kohtunike Ühing, Riigikohus ning justiits- ja digiministeerium. Vt ka 2025. aasta aruanne õigusriigi kohta, Eesti, lk 5–6.

²² Eestisse tehtud riigikülastus, justiits- ja digiministeerium.

²³ Vt põhiseaduse § 15 esimese lõigu teine lause ja § 152.

²⁴ 2026. aasta ELi õigusemõistmise tulemustabel, joonised 6–14.

²⁵ 2025. aastal keskmiselt 129 päeva, 2024. aastal 123 päeva; 2023. aastal keskmiselt 108 päeva; 2022. aastal keskmiselt 102 päeva.

²⁶ 2025. aastal kriminaalasjade puhul üldmenetluses 263 päeva ja lihtmenetluses 38 päeva ning väärteoasjade puhul 47 päeva, 2024. aastal üldmenetluses 298 päeva ja lihtmenetluses 47 päeva ning väärteoasjade puhul 43 päeva; 2023. aastal kriminaalasjade puhul üldmenetluses 310 päeva ja lihtmenetluses 34 päeva ning väärteoasjade puhul 44 päeva; 2022. aastal kriminaalasjade puhul üldmenetluses 245 päeva ja lihtmenetluses 33 päeva ning väärteoasjade puhul 44 päeva.

²⁷ 2025. aastal 142 päeva, 2024. aastal 153 päeva; 2023. aastal 162 päeva; 2022. aastal 149 päeva.

Pooleliolevate kohtuasjade arv on kasvamas ning tsiviil- ja kaubandusajades algatatud ja lõpuleviidud kohtumenetluste määr püsis 2024. aastaga samal 110 % tasemel. See tähendab, et kohtud suudavad sisetulevate kohtuasjadega endist viisi toime tulla²⁸.

Riigikogule on esitatud seaduseelnõud, mille eesmärk on suurendada kohtusüsteemi tõhusust. 15. jaanuari 2026. aasta uus seaduseelnõu sisaldab tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja halduskohtumenetluse seadustiku muudatusi. Nende muudatuste eesmärk on vähendada kohtute töökoormust tsiviil- ja halduskohtumenetluste tõhususe suurendamise kaudu²⁹. Lihtsustatakse menetlusi, mida peetakse üheks suure töökoormuse põhjuseks, sealhulgas vähendatakse kohtunike arvu teatavates kohtukoosseisudes kolmelt ühele ja teataval juhtudel vähendatakse edasikaebemenetluse etappide arvu³⁰.

II. KORRUPTSIOONIVASTANE RAAMISTIK

Eksperdid, kodanikud ja ettevõtete juhid tajuvad avaliku sektori korruptsioonitaset endiselt suhteliselt madalana. Eesti näitaja on Transparency Internationali 2025. aasta korruptsioonitaju indeksi alusel 76/100 ning ta on selle järgi Euroopa Liidus 7. ja maailmas 12. kohal³¹. See näitaja on viimasel viiel aastal olnud üsna muutumatu³². Eurobaromeetri 2026. aasta korruptsiooni käsitleva eriuuringu kohaselt leiab 53 % küsitletutest, et korruptsioon on riigis laialt levinud (ELi keskmine näitaja on 71 %), ja 25 % küsitletutest leiab, et korruptsioon mõjutab neid igapäevaelus otseselt (ELi keskmine näitaja on 30 %). Ettevõtjate puhul leiab 33 % vastanutest, et korruptsioon on riigis laialt levinud (ELi keskmine näitaja on 65 %), ja 13 %, et korruptsioon on ettevõtluses probleem (ELi keskmine näitaja on 37 %). Lisaks sellele leiab 41 % vastanutest, et süüdimõistvaid otsuseid on piisaval hulgal, et mõjutada inimesi korruptiivsest tegevusest hoiduma (ELi keskmine näitaja on 38 %), ja 51 % ettevõtjatest usub, et kõrgemale ametnikule altkäemaksu andmisega vahelejäanud inimesed ja ettevõtjad saavad kohase karistuse (ELi keskmine 31 %) ³³.

Uus korruptsioonivastane strateegiline raamistik peaks valmima 2026. aasta lõpuks. Kuigi korruptsioonivastast tegevuskava 2021–2025 ei ole veel hinnatud, peetakse konsultatsioone tulevase strateegilise raamistiku üle³⁴. Selle protsessi käigus konsulteeritakse eri sidusrühmadega, sealhulgas korruptsioonivastase võrgustikuga, et viia uue korruptsioonivastase tegevuskava koostamine lõpule 2026. aasta lõpuks. Mõned eeldatavad sihtvaldkonnad on teadlikkuse suurendamine, otsuste tegemise läbipaistvus ja sidusrühmade kaasamine³⁵.

Korruptsioonivastase seaduse põhjalik läbivaatamine on kavas lõpule viia järgmise nelja aasta jooksul. Kuigi korruptsioonivastase seadusega on kehtestatud huvide konflikti vältimise normid,³⁶ tegeleb Riigikogu praegu selle teatavate tehniliste aspektide muutmisega,

²⁸ 2025. aasta ELi õigusemõistmise tulemustabel, joonised 11-16.

²⁹ Eesti Vabariigi Valitsus (2026), kirjalik teave, lk 8.

³⁰ Eestisse tehtud riigikülastus, justiits- ja digiministeerium.

³¹ Tajutava korruptsiooni tasemeid liigitatakse järgmiselt: madal (üle 79), võrdlemisi madal (vahemikus 79–60), võrdlemisi kõrge (vahemikus 59–50), kõrge (alla 50).

³² 2021. aastal 74, 2025. aastal aga 76. Suurel määral tõusmiseks/langemiseks loetakse see, kui see näitaja muutub enam kui viie punkti võrra; muutust vahemikus 4–5 punkti peetakse tõusmiseks/langemiseks; muutust vahemikus 1–3 punkti (viimase viie aasta jooksul) peetakse võrdlemisi muutumatuks tulemuseks.

³³ Eurobaromeetri eriuuringu nr 573 (2026) ja Eurobaromeetri kiiruuringu nr 582 (2026) andmed.

³⁴ Eestisse tehtud riigikülastus, justiits- ja digiministeerium.

³⁵ Eestisse tehtud riigikülastus, justiits- ja digiministeerium.

³⁶ RT I, 29.6.2012, 1, mida on muudetud seadusega RT I, 13.4.2021.

et neid täpsustada ja ühtlustada³⁷. Samal ajal alustasid ametiasutused arutelusid korruptsioonivastase seaduse üldise läbivaatamise üle, mille käigus praeguseid eetikanorme järgmise nelja aasta jooksul tõenäoliselt suurel määral muudetakse. Eelkõige muudetakse praeguseid norme eeldatavasti tõhusamaks ja õigusraamistikku kavatakse loimida mõned pehme õiguse normid³⁸.

Justiits- ja digiministeeriumile eraldatud lisavahenditega kavandatakse uusi korruptsiooni ennetamise algatusi. Pärast justiits- ja digiministeeriumis täiendavate vahendite eraldamist korruptsioonivastaste meetmete jaoks, mis on suunatud nii personalile kui ka tegevustele, on käivitatud uusi algatusi. Ametiasutused töötavad praegu välja vahendeid, mis eri sektorites aitavad avastada ja ennetada korruptsiooniriske. Peale korruptsioonivastase seaduse läbivaatamise tuleb 2026. aasta juuliks ajakohastada huvide konflikti ja korruptsiooni ennetamise e-õppe kursust ning oodata on ka uue varadeklaratsioonide registri loomist³⁹. Ametiasutused töötavad välja ka õiguskaitse e-õppe kursust, milles keskendutakse korruptsioonile era- ja finantssektoris⁴⁰.

Tõhusalt jätkatakse korruptsioonijuhtumite menetlemist. 2025. aastal algatas Politsei- ja Piirivalveamet kokku 13 kriminaalasja,⁴¹ Euroopa Prokuratuur aga ei teatanud ühestki juhtumist⁴². 2025. aastal oli menetluses kolm suurkorruptsiooni asja ja ühe menetlemine on siiani pooleli. 2025. aasta septembris tegi Tallinna Ringkonnakohus süüdimõistva kohtuotsuse omastamises. Ajavahemikul 1. juulist 2025 kuni 7. aprillini 2026 jätkati passiivse ja aktiivse korruptsiooni, mõjuvõimuga kauplemise ja altkäemaksu vahendamise juhtumite uurimist ja menetlemist ning kohtusse on saadetud mitu süüdistusakti⁴³.

Piiriülese altkäemaksu andmise ja/või võtmise õigusraamistikus on tehtud seadusandlikke muudatusi, kuid endiselt on probleeme piiriülese altkäemaksu juhtumite avastamisega ja asjakohaste õigusnormide täitmise tagamisega. Vaatamata reformide edenemisele, sealhulgas piiriülese altkäemaksu kuriteo määratluse täpsustamisele, juriidilise isiku kriminaalvastutuse raamistiku läbivaatamisele ja juriidiliste isikute karistuste märkimisväärsuse suurendamisele,⁴⁴ ei ole Eestis alates 2014. aastast piiriülese altkäemaksu juhtumeid avastatud, uuritud ega selle eest süüdistust esitatud⁴⁵. OECD leiab, et piiriülese altkäemaksu juhtumite avastamist ja õigusnormide täitmise tagamist tuleks veelgi tõhustada⁴⁶.

³⁷ Korruptsioonivastase seaduse, karistusseadustiku ja maksukorralduse seaduse muutmise seadus (442 SE). 2025. aasta aruanne õigusriigi kohta, Eesti, lk 8.

³⁸ Muu hulgas kuuluvad siia ka ametnikueetika nõukogu poolt 2025. aastal välja antud juhised tegevuse ja ooteaja kohta pärast ametikohalt lahkumist. 2025. aasta aruanne õigusriigi kohta, Eesti, lk 8–9.

³⁹ Eestisse tehtud riigikülastus, justiits- ja digiministeerium.

⁴⁰ Eestisse tehtud riigikülastus, justiits- ja digiministeerium.

⁴¹ Need hõlmavad järgmist: üks altkäemaksu asi, kolm ametialase võltsimise asja, neli riigihangete teostamise nõuete rikkumise asja ja viis toimingupiirangu rikkumise asja. Eesti Vabariigi Valitsus (2026a), kirjalik teave.

⁴² EPPO (2026), lk 23.

⁴³ Prokuratuur, kirjalik teave.

⁴⁴ OECD (2025).

⁴⁵ Üks süüdimõistev kohtuotsus piiriülese altkäemaksu kohta 2018. aastal siiski tehti, OECD (2025).

⁴⁶ Muude meetmete hulgas soovitas OECD süstemaatiliselt hinnata piiriülese altkäemaksu riskiprofiili, tegutseda piiriülese altkäemaksu avastamise parandamise nimel ja täpsustada, et rikkumisest teatajaid kaitsakse, kui nad teatavad piiriülesest altkäemaksust. OECD arvates võib süstemaatilise ja põhjaliku riskihindamise puudumine piirata selliste piiriüleste altkäemaksuriskide täielikku kindlakstegemist ja hindamist, millega Eesti ettevõtjad kokku puutuvad. OECD (2025).

Korruptsioonivastase seaduse läbivaatamise raames kaalutakse lobitööd käsitlevate õigusnormide kehtestamist nii valitsusametnike kui ka Riigikogu jaoks. Justiits- ja digiministeeriumi ning ühingu Korruptsioonivaba Eesti analüüsi kohaselt registreeriti 2025. aastal 978 lobikohtumist valitsusametnikega⁴⁷. Kuigi valitsusametnike lobitöö reeglid on praegu reguleeritud pehme õigusega, ei ole selliseid reegleid Riigikogu jaoks siiani kehtestatud vaatamata varasematele aruteludele⁴⁸ lobistidega toimunud kohtumisi käsitleva teabe avaldamise üle Riigikogu veebisaidil. Kooskõlas GRECO soovitusena⁴⁹ kaalutakse lobitööd käsitlevate õigusnormide kehtestamist korruptsioonivastase seaduse tulevase läbivaatamise raames⁵⁰.

Nõustamiskeskus peaks toetama rikkumisest teatamise normide rakendamist. 2026. aasta jaanuarist hakkas kehtima justiits- ja digiministeeriumi leping ühinguga Korruptsioonivaba Eesti, kes osutab järgmise nelja aasta jooksul rikkumisest teatamise nõustamisteenuseid nii rikkumisest teatajatele kui ka avaliku sektori asutustele ja ettevõtjatele, kes on volitatud neid teateid vastu võtma⁵¹. Kodanikuühiskonna esindajad märkisid, et praegu ei ole rikkumisest teatamise normide⁵² kitsa kohaldamisala tõttu ühtegi rikkumisest teatamise seaduse kohaldamisalasse kuuluvat juhtumit, mistõttu peaksid keskuse ülesanded keskenduma rohkem teadlikkuse suurendamisele⁵³.

Riigikogu on erakonnaseaduse muudatused heaks kiitnud. 6. mail 2026 võttis Riigikogu vastu muudetud erakonnaseaduse,⁵⁴ mis avaldati 27. mail 2026 *Riigi Teatajas*. Eelkõige käsitletakse uutes õigusnormides ebaseaduslikke annetusi. Selles on täpsustatud keelatud annetuse mõiste ja esitatud keelatud annetuste loetelu, muudetud keelatud annetuse vastuvõtmise tagajärgi⁵⁵ ning kehtestatud annetuse tagastamise tähtaeg⁵⁶. Peale selle on uute normidega laiendatud erakondade rahastamise järelevalve komisjoni⁵⁷ uurimisvolitusi,

⁴⁷ 2022. aastal 1045, 2023. aastal 1057, 2024. aastal 1193. Justiits- ja digiministeerium, lobikohtumiste register. 2025. aasta aruanne õigusriigi kohta, Eesti, lk 8.

⁴⁸ 2025. aasta aruanne õigusriigi kohta, Eesti, lk 8.

⁴⁹ GRECO (2026), punkt 89. GRECO soovitas, et lobitöö reguleerimiseks tuleks riigi tasandil kehtestada selge õigusraamistik, et tagada lobistide ja avaliku võimu kandjate vahelise suhtluse läbipaistvus, hallata huvide konflikte ja võimaldada sihipärast avalikku kontrolli.

⁵⁰ Eestisse tehtud riigikülastus, justiits- ja digiministeerium.

⁵¹ GRECO (2026). GRECO soovitas riiklikel (kesk)asutustel toetada rikkumisest teatajate kaitse raamistiku tulemuslikku rakendamist, milleks saab selles osalejatele pakkuda praktilisi juhiseid ja koolitust, tagada võimalikele rikkumisest teatajatele konfidentsiaalse nõustamise, selgitada raamistiku kohaldamisala, rolle ja menetluskorda ning kehtestada õigusaktide tulemuslikkuse regulaarse hindamise, kogudes ja analüüsides andmeid, et teha kindlaks vajadus tulevaste muudatuste järele.

⁵² Uus rikkumisest teavitaja kaitse seadus jõustus 1. jaanuaril 2025. Seadusega ei laiendata kaitset nii, et see hõlmaks muud peale liidu õiguse valdkondadega seotud rikkumiste kohta esitatud teadete.

⁵³ Korruptsioonivaba Eesti (2026), kirjalik teave. Korruptsioonivaba Eesti vihjeandjate teabe- ja nõustamiskeskus (ALAC), mis loodi selleks, et nõustada võimalikke rikkumisest teatajaid rikkumisest teatajate kaitse seaduse alusel, nõustab ka rikkumisest teatajaid, kes teatavad muudest töökohal aset leidnud väärkäitumise juhtumitest, mis ei kuulu rikkumisest teatamise normide kohaldamisalasse. 2025. aasta aruanne õigusriigi kohta, Eesti, lk 9.

⁵⁴ Erakonnaseaduse ja krediidasutuste seaduse muutmise seadus (585 SE).

⁵⁵ Keelatud on välismaalaste annetused, välja arvatud Eestis püsivalt elavate Euroopa Liidu kodanike annetused. Rahalisi vahendeid, mis on ette nähtud Euroopa Parlamendi liikme või riigikogu liikme mandaadi täitmiseks või Euroopa tasandi erakondade ja poliitiliste sihtasutuste tegevuse toetamiseks, ei käsitata juriidilise isiku annetusena. Lisaks sellele ei ole neid lubatud kasutada valimiskampaania jaoks.

⁵⁶ 30-päevase tähtaja möödumisel, mil annetuse saab annetajale tagastada, kantakse keelatud annetus riigi tuludesse. Erandiks on Euroopa Parlamendi vahenditest tehtud keelatud annetus, mis tuleb tagastada Euroopa Parlamendile.

⁵⁷ Muu hulgas on sellega loodud võimalus kohustada erakonna sidusorganisatsiooni ja kolmandaid isikuid esitama komisjonile dokumente, andmeid ja selgitusi.

selgitatud erakondade finantsaruandluse kohustusi⁵⁸ ja laiendatud erakonna sidusorganisatsiooni määratlust⁵⁹.

Ametiasutused jälgivad suure korruptsiooniriskiga valdkondi ja kohalikul tasandil tehtud korruptsioonivastaste jõupingutuste esimese hindamise tulemused olid positiivsed. Ettevõtjate suhtumine korruptsiooni ELis näitab, et 19 % Eesti ettevõtjatest (ELi keskmine 30 %) leiab, et korruptsioon on neil viimase kolme aasta jooksul praktikas takistanud hanget võitmast või hankelepingut saamast⁶⁰. 60 % ettevõtjatest peab riigihangete vaidlustusorgani (riigihangete vaidlustuskomisjon) sõltumatuse taset väga heaks või üsna heaks. 2025. aastaga (31 %) võrreldes on see märkimisväärselt tõusnud⁶¹. Ühtse turu ja konkurentsivõime tulemustabel riigihangetele juurdepääsu kohta Eestis näitab, et 2023. aastal olid neist 30 % ühe pakujaga menetlused (ELi keskmine 27 %). Ettevõtjate sidusrühmad leiavad, et korruptsioon ei takista Eestis ettevõtlust⁶². Varem kindlaks tehtud suure korruptsiooniriskiga valdkondadele⁶³ lisasid ametiasutused 2025. aastal ka kaitsevaldkonna⁶⁴. Riigihanked on endiselt suurel määral digitaliseeritud⁶⁵ ja konkurents seal suureneb⁶⁶. Riigi tasandist madalama tasandi kohta leidis GRECO,⁶⁷ et Eesti on kohaliku omavalitsuse tasandil kehtestanud tõhusa korruptsioonivastase võitluse ja usaldusväärsuse süsteemi. Seda silmas pidades juhtis GRECO tähelepanu mitmele heale tavale⁶⁸. Samuti esitas ta mitu soovitus seni lahendamata probleemidega tegelemiseks⁶⁹.

III. MEEDIA MITMEKESISUS JA MEEDIAVABADUS

Audiovisuaalmeedia teenuseid reguleeriv asutus Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet (TTJA) tegutseb endiselt sõltumatult. TTJA on poliitreklaami läbipaistvust ja suunamist käsitleva määruse kohane pädev asutus. Selle personali ja rahaliste vahendite suurus ei ole alates 2025. aastast⁷⁰ muutunud, kuigi vajadus lisavahendite järele selle laienevate ülesannete täitmiseks on teada⁷¹. TTJA jätkab meediaturu ja meediateenuste

⁵⁸ Erakondadelt oodatakse ka teadusuuringute ja andmete kogumise kulude avalikustamist poliitiliste kulude raames.

⁵⁹ Erakonna sidusorganisatsioon on sihtasutus või mittetulundusühing, mille asutaja või liige on erakond ja mille tegevus on suunatud erakonna poliitiliste eesmärkide saavutamisele.

⁶⁰ Eurobaromeetri kiiruuring nr 557 ettevõtjate suhtumise kohta korruptsiooni ELis (2025). See on 11 protsendipunkti üle ELi keskmise.

⁶¹ 2026. aasta ELi õigusemõistmise tulemustabel, joonis 59.

⁶² Eesti Kaubandus-Tööstuskoda (2026), kirjalik teave.

⁶³ Need on tervishoid, kohalike omavalitsuste ja erakondade rahastamine, riigihanked, elamis- ja töölubade saamine, ELi rahalised vahendid, energeetika, ehitus ja korruptsioon erasektoris. 2025. aasta aruanne õigusriigi kohta, Eesti, lk 9–10.

⁶⁴ Riigiprokuratuur, kirjalik teave.

⁶⁵ 98 % riigihangetest korraldatakse e-hangetena. Eesti Vabariigi Valitsus (2026), kirjalik teave, lk 9.

⁶⁶ Pakkujate keskmine arv suurenes 3,6-lt 2023. aastal 4,4-le 2024. aastal ja jõudis 2025. aasta aprilliks 4,8ni. Eesti Vabariigi Valitsus (2026), kirjalik teave, lk 9.

⁶⁷ GRECO (2026).

⁶⁸ Seda märgiti mitmesugustes valdkondades, sealhulgas riigihanked, väärtuspõhine organisatsioonikultuur, veebikoolitused, teabe kättesaadavus ja kaasav eelarve koostamine. GRECO (2026).

⁶⁹ Nendes käsitletakse mitmesuguseid probleeme, sealhulgas munitsipaalteenuste ja sihtasutuste nõukogudesse liikmete nimetamist, toimingupiirangute jaoks juhiste väljatöötamist ja kõrvaltegevusi käsitlevate juhiste koostamist. Need hõlmavad ka vara ja huvide deklaratsioonide riskipõhise kontrolli süsteemi loomist, kodanike otsustusprotsessis osalemise hindamist, lobitöö reguleerimist, siseauditi talituste tugevdamist, välise audiitorühingute rotatsiooni ja rikkumisest teavitaja kaitse seaduse tugevdamist. GRECO (2026).

⁷⁰ Eestisse tehtud riigikülastus, TTJA.

⁷¹ Eesti Vabariigi Valitsus (2026), kirjalik teave, lk 10.

juurdepääsu võimaldavate veebisaitide jälgimist. Koostöös Eesti rahapesu andmebürooga on ta Eesti telekommunikatsiooniteenuste osutajatele teatanud 75 telekanalist ja 320 veebisaidist, mille kohta on tõendeid, et selle meediateenusele või juhtorgani liikmetele on ELis kehtestatud sanktsioonid⁷². 2026. aasta meedia mitmekesisuse seire kohaselt on TTJA sõltumatuse ja tulemuslikkusega seotud risk endiselt keskmine või väike⁷³.

Eesti avalik-õiguslik ringhäälinguorganisatsioon (ERR) tegutseb sõltumatult. Jõupingutusi tehakse avalik-õigusliku meedia sõltumatuse ja finantsstabiilsuse suurendamiseks pikas perspektiivis. Kuigi ERRi üldeelarve on külmutatud 2024. aasta tasemel, eraldas kultuuriministeerium ajakirjanike palkade suurendamiseks teatavaid lisavahendeid⁷⁴. Praktikast tähendab külmutamine seda, et sellise vahendite eraldamise korral on raske toota saateid ja võtta toimetust vastutust⁷⁵. Valitsus on viimistlemas Eesti Rahvusringhäälingu seaduse muudatusi, et kehtestada ERRi stabiilseks, prognoositavaks ja läbipaistvaks rahastamiseks nelja-aastane raamlepingu mudel, mille eesmärk on suurendada institutsioonilist sõltumatust ja järgida Euroopa meediavabaduse määruse nõudeid avalik-õigusliku meedia rahastamise kohta⁷⁶. Kuigi 2026. aasta meedia mitmekesisuse seires märgitakse endiselt, et oht avalik-õigusliku meedia sõltumatusele on väike, juhitakse tähelepanu ka sellele, et eelarve külmutamine tekitab raskusi ERRi igapäevasel toimimisel⁷⁷. ERRi suurim probleem on endiselt see, et toimetustliku sõltumatuse tagamiseks ei ole piisavalt rahalisi vahendeid.

Eesti meedia omandistruktuur on väga läbipaistev, kuid meediaturul koondumist käsitlev seadus on alles ettevalmistamisel ja turu mitmekesisus on endiselt peamine väljakutse. Teave meediaomandi kohta on laialdaselt kättesaadav ja tegelike kasusaajate andmed on juurdepääsetavad ning seda toetab kaebuste lahendamise kord⁷⁸. Samal ajal ei ole valitsus Euroopa meediavabaduse määruse rakendamiseks seadusemuudatusi, nagu meetmed koondumisega seotud hindamiste ja menetluslike tagatiste kohta,⁷⁹ veel lõplikult vormistanud. Praegu ei ole lisaks üldisele konkurentsioigusele olemas meedia koondumist käsitlevaid õigusnorme⁸⁰. Valitsuses on arutusel konkurentsiseaduse muudatus⁸¹. Eesti Ajakirjanike Liidu sõnul on ajalehtede turu kontsentratsioon väga suur, sest alles on ainult üks trükitav päevaleht, kui tabloidid välja arvata⁸². Eesti digiturul domineerivad endiselt suured veebiplatvormid, mis saavad suure osa digireklaami tuludest ja vähendavad seeläbi riigisiseste meediaväljaannete võimalikku tulu⁸³. Sidusrühmad märgivad siiski, et Eesti meediamajade reklaamist saamata jäänud tulu kompenseerib tasuliste tellimuste arvu suurenemine⁸⁴. 2026. aasta meedia mitmekesisuse seire hinnangul on turu mitmekesisus

⁷² Eestisse tehtud riigikülastus, TTJA.

⁷³ Meedia mitmekesisuse seire (2026), lk 14.

⁷⁴ Eestisse tehtud riigikülastus, ERR.

⁷⁵ Näiteks võivad eelarvepiirangud piirata otsuseid palgata väliskorrespondente (Eestisse tehtud riigikülastus, ERR).

⁷⁶ Eesti Vabariigi Valitsus (2026), kirjalik teave, lk 11.

⁷⁷ Meedia mitmekesisuse seire (2026), lk 30-31.

⁷⁸ Eesti Vabariigi Valitsus (2026), kirjalik teave, lk 10.

⁷⁹ Eestisse tehtud riigikülastus, kultuuriministeerium.

⁸⁰ Eesti Vabariigi Valitsus (2026), kirjalik teave, lk 10.

⁸¹ Eestisse tehtud riigikülastus, kultuuriministeerium.

⁸² Eestisse tehtud riigikülastus, Eesti Ajakirjanike Liit.

⁸³ Eestisse tehtud riigikülastus, kultuuriministeerium, Eesti Ajakirjanike Liit.

⁸⁴ Eestisse tehtud riigikülastus, Eesti Ajakirjanike Liit, kultuuriministeerium.

endiselt Eesti peamine probleemne valdkond, mille riskitase on hinnatud keskmiseks ja suureks⁸⁵.

Suuri edusamme on tehtud seoses soovitusel tagada teabe saamise õiguse järjepidev ja tulemuslik rakendamine⁸⁶. 2026. aasta märtsis jõustunud avaliku teabe seaduses⁸⁷ on tehtud muudatusi, et parandada juurdepääsu teabele. Kasutusele on võetud andmenõusoleku süsteem, mis võimaldab üksikisikutel oma nõusolekut anda, hallata ja tagasi võtta, volituste haldamise süsteem, mis võimaldab ettevõtjatel lube hallata, ning tõlkevärav, et suurendada läbipaistvust ja anda keeleabi. Nende muudatuste eesmärk on parandada juurdepääsu avaandmetele ja nende taaskasutamist. Sidusrühmad ei too esile, et oleks konkreetseid raskusi ajakirjanike juurdepääsu ametlikule teabele käsitleva seaduse kohaldamisel, ja peavad oluliseks, et suur osa teabest on veebis kättesaadav, ilma et seda oleks vaja eraldi taotleda⁸⁸. Lisaks sellele on valitsus avalikuks konsultatsiooniks esitanud kaks seadusandlikku ettepanekut: ühe selleks, et kindlaks määrata riigi infosüsteemide andmejälgijad, mis läbipaistvuse suurendamiseks võimaldavad üksikisikutel jälgida juurdepääsu oma isikuandmetele, ning teise selleks, et ajakohastada andmekogudele esitatavaid nõudeid, mida on vaja õiguspärase andmetöötluse tagamiseks ja sidusrühmadele täpse ülevaate andmiseks riigi valduses olevatest andmetest ning et leida lahendusi praegusele ebatõhususele. Seega on tehtud suuri edusamme seoses soovitusel teha täiendavaid jõupingutusi selle tagamiseks, et teabe saamise õigust rakendatakse järjepidevalt ja tulemuslikult, võttes arvesse ametlikele dokumentidele juurdepääsu Euroopa standardeid.

Ajakirjanike turvalisus on Eestis üldiselt kõrge, kuid olukord veebikeskkonnas on halvenemas. Riigikogu võttis hiljuti vastu tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja võlaõigusseaduse muudatused, mille eesmärk on võtta riigisisesse õigusesse üle vaigistushagide vastane direktiiv⁸⁹. Uued muudatused hõlmavad nii piiriüleseid kui ka riigisiseseid juhtumeid. Vaigistushagide vastaseks riiklikuks kontaktpunktiks on määratud Eesti Ajakirjanike Liit⁹⁰. Sidusrühmade sõnul ei ole teatatud ühestki ajakirjanike vastu suunatud kehalise vägivalla juhtumist. Samal ajal on ajakirjanike turvalisus veebis väidetavalt vähenemas ja vägivallaga ähvardamine kasvamas⁹¹. Õigusriigi olukorda käsitleva 2025. aasta aruande avaldamisest saadik ei ole Euroopa Nõukogu ajakirjanduse kaitse ja ajakirjanike turvalisuse edendamise platvormil⁹² ega meediavabaduse kaardistamise platvormil⁹³ Eesti kohta avaldatud ühtegi uut hoiatusteadet. 2026. aasta meedia mitmekesisuse seire aruandes märgitakse, et vaigistushagide juhtumeid esineb väga harva⁹⁴.

⁸⁵ Meedia mitmekesisuse seire (2026), lk 7.

⁸⁶ 2025. aasta aruandes õigusriigi kohta soovitati Eestil „jätkata jõupingutusi tagamaks, et teabe saamise õigust rakendatakse järjepidevalt ja tulemuslikult, võttes arvesse ametlikele dokumentidele juurdepääsu Euroopa standardeid“. 2023., 2024. ja 2025. aasta hinnangu kohaselt oli selle soovitusel täitmisel tehtud väheseid edusamme.

⁸⁷ 2025. aasta aruanne õigusriigi kohta, lk 12.

⁸⁸ Eestisse tehtud riigikülastus, Eesti Ajakirjanike Liit, Eesti Pressinõukogu, ERR.

⁸⁹ Eesti Vabariigi Valitsus (2026).

⁹⁰ Eesti Vabariigi Valitsus (2026), kirjalik teave, lk 11.

⁹¹ Eestisse tehtud riigikülastus, Eesti Ajakirjanike Liit, Eesti Pressinõukogu.

⁹² Euroopa Nõukogu ajakirjanike turvalisuse platvorm.

⁹³ Meediavabaduse kaardistamise platvorm.

⁹⁴ Meedia mitmekesisuse seire (2026), lk 11.

IV. MUUD KONTROLLI JA TASAKAALUSTAMISEGA SEOTUD INSTITUTSIOONILISED KÜSIMUSED

Valitsus valmistab ette konkreetseid samme avaliku konsultatsiooni protsessi parandamiseks õigusloomes. Pärast viimaste aastate arutelusid, mille tulemusena tehti kindlaks valdkonnad, kus tuleb õigusaktide üle peetavate konsultatsioonide protsessi veel parandada,⁹⁵ töötab valitsus välja konkreetseid ettepanekuid, mis parandaksid õigusloomeprotsessi kaasavust. Oma 2025.–2029. aasta avatud valitsemise partnerluse tegevuskavas on valitsus seadnud prioriteediks avaliku sektori avatuse suurendamise oskuste arendamise ja andmepõhise juhtimise toetamise kaudu. Justiits- ja digiministeerium reformis normitehnika eeskirja ja lihtsustas selle raames väljatöötamiskavatsuse nõudeid ning keskendus sisulisele analüüsile ja paindlikkusele. Leitakse, et konsulteerimisaja pikkus vajab täiendavat parandamist. Ette on võetud kolmeetapiline regulatsioonide läbivaatamine. Selle tulemusena on kehtetuks tunnistatud enam kui 300 kehtiva volitusnormita määrust, ministrite tasandil on vaadatud läbi koormavad nõuded, samuti on jätkatud asutustevahelise bürokraatia vähendamist⁹⁶. Vaatamata nendele edusammudele on mõned sidusrühmad kritiseerinud õigusloomeprotsessi vähest kaasavust ja teatavate õigusaktide eelnõude lühemaid konsultatsiooniaegu⁹⁷.

Mõnele sõltumatule asutusele on antud rohkem ülesandeid, täiendavaid vahendeid seejuures eraldamata. Viimastel aastatel on võrdõigusasutuse (soolise võrdõiguse ja võrdse kohtlemise voliniku) töökoormus suurenenud ja tõenäoliselt see suundumus jätkub, sest valitsus kavatseb voliniku ülesannete ja volituste loetelu täiendada. Kuid täiendavaid eelarvevahendeid nende ülesannete täitmiseks ette nähtud ei ole. Lisaks sellele jätkas valitsus 2025. aastal kokkuhoiumeetmete rakendamist, mille puhul avaliku sektori institutsioonid peaksid kolme aasta jooksul oma eelarvet kärpima 10 %⁹⁸ ja mille tulemusena tehakse kärpeid ka voliniku kantselei eelarves. Samal ajal vaatas Riigikogu rahanduskomisjon otse läbi õiguskantsleri⁹⁹ (kes on A-staatusega akrediteeritud riiklik inimõiguste institutsioon) eelarve, rakendades suurema rahalise sõltumatuse saavutamiseks uusi õigusakte. Õiguskantsleri 2026. aasta eelarvet suuredatakse ainult täiendavate ülesannete täitmiseks eraldatud vahendite võrra ja arvesse ei võeta töökoormuse suurenemist muudes valdkondades¹⁰⁰.

Vähem kui pooled Eestis küsitletud ettevõtetest on väljendanud usaldust investeeringute kaitse tulemuslikkuse vastu. 47 % ettevõtetest on väga kindlad või üsna kindlad, et investeeringud on seaduste ja kohtutega kaitstud, ning see arv on võrreldes 2025. aastaga (43 %) suurenenud¹⁰¹. Ettevõtete vähese usalduse peamine põhjus on raskused vara kaitsega seotud õiglase hüvitise saamisel (27 %)¹⁰². Mis puudutab ettevõtjate jaoks olulisi asutusi, siis

⁹⁵ 2025. aasta aruanne õigusriigi kohta, Eesti, lk 13.

⁹⁶ Eesti Vabariigi Valitsus (2026), kirjalik teave, lk 13.

⁹⁷ Euroopa kodanikuvabaduste liit, 2026. aasta aruanne õigusriigi kohta, Eesti, lk 18. Eestisse tehtud riigikülastus, Inimõiguste Keskus ja Avatud Eesti Fond. Vt ka viidet I sambas, mis puudutab kohtute haldamise nõukoja reformi seaduseelnõu.

⁹⁸ Eesti Vabariigi Valitsus (2026), kirjalik teave, lk 14. Eestisse tehtud riigikülastus, Avatud Eesti Fond.

⁹⁹ Õiguskantsleril, kes on riiklik inimõiguste institutsioon, on inimõigustega tegelevate riiklike asutuste ülemaailmse liidu (GANHRI) A-staatuse akrediteering.

¹⁰⁰ ENNHRI (2026), lk 122 või 416.

¹⁰¹ 2026. aasta ELi õigusemõistmise tulemustabel, joonis 52.

¹⁰² 2026. aasta ELi õigusemõistmise tulemustabel, joonis 53. Vastavalt 20 % ja ainult 17 % küsitletud investoritest peab investeeringute kaitse vastu usalduse puudumise põhjuseks õigusaktide sagedast

63 % ettevõtjatest peab riikliku konkurentsiasutuse (Konkurentsiamet) sõltumatuse taset väga heaks või üsna heaks ja see näitaja on võrreldes 2025. aastaga (37 %) märkimisväärselt suurenenud¹⁰³. Sidusrühmad hindavad ka järelevalveasutuste tööd positiivselt, kuid märgivad, et ettevõtjad juhivad vahetevahel tähelepanu sellele, et õigusnormide tõlgendamine ja täitmise tagamise järjekindlus vajavad parandamist. Riigikohtu pädevusse kuuluvad paljud ettevõtlusega seotud kohtuasjad, sealhulgas juhtumid, mis on seotud riigihangete, kontsessioonide, riigihankelepingle ja majandusliku reguleerimisega¹⁰⁴. Sellistel juhtudel on kohtul tõhususe parandamiseks võimalik kasutada mitut mehhanismi, sealhulgas võimalus kohaldada ajutisi meetmeid, vaadata sarnased juhtumid ühiselt läbi ja koondada mitu edasikaebust¹⁰⁵.

1. jaanuari 2026. aasta seisuga ootas Eestis täitmist kaks Euroopa Inimõiguste Kohtu põhimõttelise tähtsusega kohtuotsust, mis on eelmise aastaga võrreldes kolm vähem¹⁰⁶. Sel ajal oli Eesti viimase kümne aasta põhimõttelise tähtsusega kohtuotsuste täitmise määr 87 % (2025. aasta näitaja oli 74 %, 13 % ootas veel täitmist) ning keskmine aeg, mil kohtuotsused on olnud täitmata, oli neli aastat ja üks kuu (võrreldes ühe aasta ja kümne kuuga 2025. aastal)¹⁰⁷. Vanim põhimõttelise tähtsusega kohtuotsus ootab täitmist juba peaaegu viis aastat¹⁰⁸. Maksetähtaegadest kinnipidamise kohta saab öelda, et 31. detsembri 2025. aasta seisuga makse kinnitamist ootavaid juhtumeid ei olnud (sama mis 2024. aastal)¹⁰⁹. 17. juuniks 2026 oli täitmist ootavate põhimõttelise tähtsusega kohtuotsuste arv endiselt kaks¹¹⁰.

Jõustunud on kodanikuühiskonna organisatsioonide strateegilise partnerluse rahastamisprogramm. Rahastamisprogramm jõustus 2025. aasta juulis. See võimaldab jätkata kodanikuühiskonna organisatsioonide jaoks olulist rahastamisviisi¹¹¹ ja toetada Eesti kodanikuühiskonna tegutsemisruumi, mille CIVICUS on hinnanud avatuks¹¹². Riigikogu võttis 2025. aasta detsembris vastu ka riigieelarve seaduse muudatused, mille alusel piiratakse tegevustoetuste saamise õigust peamiselt keskvalitsuse juriidiliste isikutega, suunates kodanikuühiskonna organisatsioonid projektipõhisele rahastamisele. Ettepanekut põhjendatakse ühtsete reeglite ja järelevalve vajadusega. Kodanikuühiskonna organisatsioonid teatasid, et nad ei olnud ettepaneku selle osa koostamisse kaasatud¹¹³.

muutmist või muret õigusloomeprotsessi kvaliteedi pärast ning muret õigusemõistmise kvaliteedi, tõhususe või sõltumatuse pärast.

¹⁰³ 2026. aasta ELi õigusemõistmise tulemustabel, joonis 60.

¹⁰⁴ Eestisse tehtud riigikülastus, kaubanduskoda.

¹⁰⁵ 2026. aasta ELi õigusemõistmise tulemustabel, joonised 66 ja 67. Esitatud andmed kajastavad üksnes neid halduskohtuga seotud mehhanisme, mis on kehtestatud kõrgeima kohtu tasandil; madalama astme halduskohtutes võivad kehtida samad või muud mehhanismid.

¹⁰⁶ Järelevalveprotsessi on selgitatud Euroopa Nõukogu [veebisaidil](#).

¹⁰⁷ Kõik näitajad on arvutanud European Implementation Network ja need põhinevad 1. jaanuari 2026. aasta seisuga (iga-aastane aruandekuupäev) pooleliolevate kohtuasjade arvul. European Implementation Network (2026), kirjalik teave, lk 3.

¹⁰⁸ Kohtuotsus, Euroopa Inimõiguste Kohus, 22597/16, R.B. vs. Eesti, mis ootab täitmist alates 2021. aastast.

¹⁰⁹ Euroopa Nõukogu (2026), lk 162.

¹¹⁰ Andmed on pärit Euroopa Nõukogu veebipõhisest andmebaasist (HUDOC).

¹¹¹ Eestisse tehtud riigikülastus, Inimõiguste Keskus.

¹¹² Eesti punktisumma on 96/100. Ülemaailmse Kodanikualgatuse Ühenduse (CIVICUS) reitingud on viieastmelisel skaalal järgmised: avatud, piiratud, takistatud, allasurutud ja suletud.

¹¹³ Eesti Vabariigi Valitsus (2026), kirjalik teave, lk 16–17.

I lisa. Allikate loetelu tähestikulises järjekorras*

* Loetelu õigusriigi olukorda käsitleva 2026. aasta aruande konsultatsiooni raames saadud tagasiside kohta on esitatud veebisaidil https://commission.europa.eu/publications/2026-rule-law-report-targeted-stakeholder-consultation_et.

CIVICUS, „Monitor tracking civic space – Estonia“, <https://monitor.civicus.org/country/estonia/>.

Eesti Advokatuur (2026), õigusriigi olukorda käsitleva 2026. aasta aruande koostamiseks esitatud kirjalik teave.

Eesti Kohtunike Ühing (2026), õigusriigi olukorda käsitleva 2026. aasta aruande koostamiseks esitatud kirjalik teave.

Eesti Riigikohus (2025), „Villu Kõve: kohtute töö vajab põhimõttelisi muudatusi“, 5. juuni 2025.

Eesti Riigikohus (2026), õigusriigi olukorda käsitleva 2026. aasta aruande koostamiseks esitatud kirjalik teave.

Eesti Vabariigi Valitsus (2026), õigusriigi olukorda käsitleva 2026. aasta aruande koostamiseks esitatud teave.

ENNHRI (2026), „State of the Rule of Law in Europe, Report on Estonia“.

Euroopa kodanikuvabaduste liit (2026), õigusriigi olukorda käsitleva 2026. aasta aruande koostamiseks esitatud kirjalik teave.

Euroopa Komisjon (2025), „2025. aasta aruanne õigusriigi kohta – Peatükk õigusriigi olukorra kohta Eestis“.

Euroopa Komisjon (2026), 2026. aasta ELi õigusemõistmise tulemustabel.

Euroopa Nõukogu ajakirjanike turvalisuse platvorm, Estonia | Safety of journalists platform.

Euroopa Nõukogu Euroopa Kohtunike Konsultatiivnõukogu (2021), arvamus nr 24 kohtute haldamise nõukodade arengu ning nende rolli kohta sõltumatutes ja erapooletutes kohtusüsteemides.

Euroopa Nõukogu ministrite komitee (2010), soovitus Rec(2010)12 liikmesriikidele kohtunike sõltumatuse, töö tulemuslikkuse ja vastutuse kohta.

Euroopa Nõukogu Veneetsia komisjon (2020), „Bulgaria – Urgent interim opinion on the draft new constitution“ (CDL-AD(2020)035).

Euroopa Nõukogu Veneetsia komisjon (2023), „Bulgaria – Opinion on the judicial system act“ (CDL-AD(2023)039).

Euroopa Prokuratuur (2026), 2025. aasta aruanne.

GRECO (2026), „Sixth Evaluation Round, Preventing corruption and promoting integrity at the sub-national level“, <https://rm.coe.int/grecoeval6rep-2025-1-final-eng-evaluation-report-estonia-public/48802b4b9a>.

Kohtuotsus, Euroopa Liidu Kohus, 27. veebruar 2018, Associação Sindical dos Juizes Portugueses, C-64/16, ECLI:EU:C:2018:117.

Kohtuotsus, Euroopa Liidu Kohus, 6. oktoober 2021, W.Z., C-487/19, ECLI:EU:C:2021:798.

Kohtuotsus, Euroopa Liidu Kohus (suurkoda), 25. veebruar 2025, liidetud kohtuasjad C-146/23 ja C-374/23, XL jt vs. Sąd Rejonowy w Białymstoku ja Lietuvos Respublika, ECLI:EU:C:2025:109.

Meedia mitmekesisuse seire (2026).

Meediavabaduse kiirreageerimise platvorm, <https://www.mappingmediafreedom.org/>.

OECD (2025), „Anti-Bribery Convention Phase 4 Report on Estonia implementing the Convention and Related Legal Instruments“, https://www.oecd.org/en/publications/oecd-anti-bribery-convention-phase-4-report-on-estonia_890a016f-en.html.

Transparency International (2026), „Corruption Perceptions Index 2025“.

Õiguskantsleri Kantselei (2025), aastaaruanne.

II lisa. Eestisse tehtud riigikülastus

Komisjoni talitused korraldasid 2025. aasta septembris ja 2026. aasta märtsis füüsilised ja virtuaalsed kohtumised järgmiste asutuste ja organisatsioonidega:

- Eesti Advokatuur
- Eesti Ajakirjanike Liit
- Eesti Inimõiguste Keskus
- Eesti Kohtunike Ühing
- Eesti Rahvusringhääling
- erakondade rahastamise järelevalve komisjon
- justiits- ja digiministeerium
- Kaitsepolitseiamet
- Kaubanduskoda
- kohtute haldamise nõukoda
- Korruptsioonivaba Eesti
- kultuuriministeerium
- Politsei- ja Piirivalveamet
- Pressinõukogu
- prokuratuur
- Riigikogu korruptsioonivastane erikomisjon
- Riigikohus
- Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium
- Riigikontroll
- siseministeerium
- Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet
- välisministeerium
- Õiguskantsleri Kantslei

* Komisjon arutas õigusriigi üldküsimusi ka mitmel kohtumisel järgmiste organisatsioonidega:

- Civil Society Europe
- End FGM EU
- Euroopa Filantroopia Assotsiatsioon Philea
- Euroopa kodanike foorum
- Euroopa kodanikuvabaduste liit
- Euroopa partnerlus demokraatia nimel
- Human Rights Watch
- ILGA-Europe
- Rahvusvaheline Inimõiguste Föderatsioon
- Transparency International EU

